Värna om språket – tre delar

Språkbruk i Sverige och Norden. Några svenska dialekter och sociolekter. Framträdande skillnader och likheter mellan de nordiska språken. De nationella minoritetsspråken - Svenska/Svenska som andraspråk, Årskurs 7-9

Syfte

Ett område som har utmanat mig är ”språkbruk i Sverige /…/ och dialekter”. Utmaningen har legat i att göra de didaktiska frågorna vad, hur och varför, med betoning på varför-frågan, meningsfulla och begripliga för eleverna.

Läraren reflekterar

Eleverna går i årskurs sex, armar och ben är överallt och hormonerna spritter i kroppen, framme vid tavlan står jag och skall motivera till intresse av språkbruk i Sverige? Hur ska jag få dem intresserade av till exempel värmländskan, rikssvenskan, skånskan och lulemål?

Metod – Introduktion

Att utgå från elevernas värld brukar vara ett vinnande koncept så jag började arbetsområdet med att koppla deras eget språkbruk såsom slang, sms-språk och gaming-språk till den inledande uppgiften.

Vi tittade tillsammans på några delar ur serien Tänk till vilket blev en bra introduktion till arbetsområdet. Vi fick höra, för eleverna, vanliga ord som *yolo, bror* och *swag* men även andra ord och uttryck såsom ”Goddag min herre, jag önskar ett stycke kyld skummad grädde i kopp”, ”Det har kommit till min insikt att ni inte förstår vad jag menar” och ”en raggarballe med svängdörrar”. Klippen gav många reflektioner kring språk och hur vi uttrycker oss, eleverna höll med om att de använder ett helt annat språk mot föräldrar och lärare än vad de gör dem emellan. Exempel ur programserien: Reportage om slang

Lektion 1

STEG 1: Efter en hel del intressanta diskussioner gick vi över till uppgiften som senare skulle komma att användas som underlag till lektion 2. Nu fick eleverna göra en ordlista med ”sina” ord, till exempel *GG, BRB*, det vills säga ord och förkortningar som de använder dagligen i sociala medier, sms och i samtal med varandra. Ordlistan skulle sedan tas med hem och användas under en intervju.

Instruktioner till eleverna: Skriv ner en ordlista på slanguttryck som du använder tillsammans med dina kompisar, men som du INTE använder hemma vid middagsbordet. Det kan vara ord du använder i talspråk, sms-språk, vid gaming och så vidare.

STEG 2: Instruktionerna löd så här:

- Intervjua någon person/några personer som är äldre än du, gärna föräldrar eller mor/farföräldrar.
- Börja med att be om lite uppgifter: under vilket årtionde var personen tonåring? Vilken/vilka dialekt/dialekter växte personen upp med?
- Visa personen några ord från din ordlista och be henne/honom gissa vad orden betyder. Skriv ner svaren och ta med till skolan.
- Ta reda på om personen har några slanguttryck på lager från sina ungdomsår och be henne/honom förklara vad dessa betyder. Skriv ner orden och ta med dem till skolan.
- Det går även bra att intervjua en vuxen här på skolan.

Trots att eleverna lämnade klassrummet upprymda, positiva och i full gång med att planera för vem de skulle intervjua så råkade jag höra en kommentar vid ett senare tillfälle; ”Varför ska vi intervjua någon? Vad lär man sig av det och

varför måste jag veta något om hur man pratade förr?”. Här hade jag nu två val; att ignorera eller att lyssna in, jag valde att lyssna in. Frågorna stod ju för något som jag måste tolka och jag valde att använda dem som underlag för nästa lektion.

Jag letade upp andra anledningar till att arbeta med området och hittade mycket information via Institutet för språk och folkminnen som jag kunde använda mig av. Jag hittade en mängd anledningar till att arbeta med språkbruk i Norden och Sverige och jag gjorde en punktlista att presentera för eleverna.

Lektion 2

Jag inledde lektionen med att presentera åtta anledningar till att arbeta med området, som svar på frågan: ”Varför måste jag veta något om hur man pratade förr?”

1. Språket och din dialekt är en del av ditt ursprung, din identitet och din personliga historia
2. Det är en kulturskatt som inte får glömmas bort
3. Dialekter skapar gemenskap
4. Ger perspektiv på din egen livssituationen
5. Skapar tolerans för andra människor
6. Ökar ditt ordförråd, ger dig förståelse för variationer i uttal
7. Det blir lättare att förstå grannspråken
8. Det är till hjälp vid språkinlärning

Eleverna köpte argumenten och tro det eller ej, de blev intresserade. Efter introduktionen fick de arbeta i grupper (ca 4-5 elever/grupp) för att sammanställa sina intervjuer utifrån dessa instruktioner:

1. Gruppdiskussioner (20 min)
2. Gör en sammanställning av era intervjuer: ålder på dem som ni intervjuat, kön, dialekt, ungdomsspråk som var lätt för dem att förstå samt ”äldre” ord som ni fick exempel på och eventuella förklaringar av dessa
3. Återsamling med ”redovisning”

När cirka 20 minuter hade gått återsamlades vi och varje grupp fick redogöra för sina diskussioner. De hade intervjuat både män och kvinnor och åldersspannet låg mellan 30–70 år. De hade fått ihop ord från bland annat värmländskan, norrländskan, västmanländskan, östgötskan och rikssvenskan. Det var härligt att höra resultatet av elevernas diskussioner och berättelser, de jämförde ord och skrattade åt ”äldre” uttryck och andras dialekter. Efter alla ”redovisningar” hade vi fått ihop en rolig lista på dialektala ord och uttryck såsom *panga en dora, tjacka, yuppienalle, flis, gura, binge, pärstampa och palla*.

Lektion 3

Rubriken för den här lektionen var fördomar och stereotyper. Jag inledde med en bild på Ingvar Kamprad med texten ”Snål som en smålänning”. Sedan såg vi på ett avsnitt av ”I särklass med Niklas” där Niklas Källner låter Robert Gustavsson briljera med sin förmåga att härma olika dialekter.

Bifogad video: https://www.youtube.com/embed/t3mLGtOSPGE?feature=oembed

Efter detta fick eleverna fundera över vad de kände till om skåningar, gotlänningar, norrlänningar, dalmasar/dalkullor, stockholmare och så vidare. Redan i 13-årsåldern känner människan till de olika stereotyper som finns i samhället. Vi diskuterade sanningshalten i dessa föreställningar och var de kommer ifrån.
Här en artikel om ämnet: http://www.expressen.se/allt-om-resor/resmal/europa/sverige/skaningen-ar-dryg-och-varmlanningen-bonnig

Vi summerade området *Värna språket* genom att sammanställa dialektala likheter och skillnader.

Lgr22 Syfte

Utveckla kunskaper om språk och språkbruk i Sverige och Norden.
Förmåga att anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang.

Centralt innehåll*

Språkbruk i Sverige och Norden. Några svenska dialekter. De nordiska grannspråken. De nationella minoritetsspråken i Sverige.

Betygskriterier*

Eleven för utifrån givna exempel enkla resonemang om några aspekter av språk och språkbruk i Sverige och Norden.

* årskurs 4-6

CC BY NC SA